

СПЕЦИФІКА МОДЕЛІ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ В РІЗНОЖАНРОВИХ СИСТЕМАХ БРАЗИЛЬСЬКИХ ЗМІ (НА ПРИКЛАДІ МАТЕРІАЛІВ ГАЗЕТИ “JORNAL DO BRASIL”)

У статті досліджено принципи інформаційної бразильської публіцистики й особливості латиноамериканської моделі ЗМІ. З'ясовано історичні витoki латиноамериканської моделі преси. На прикладі аутентичних текстів розглянуто національні особливості типології преси та системи жанрів ЗМІ Бразилії.

Ключові слова: латиноамериканські ЗМІ, бразильська модель преси, стилеві особливості португаломовних текстів, газета “Jornal do Brasil”.

I. Вступ

Латиноамериканські ЗМІ ще не були предметом окремих наукових праць. Разом з тим, приклади аналізу типологічних характеристик таких національних ЗМІ достатньо повно розроблені в наукових працях вітчизняних науковців (А. С. Бондар, Е. Л. Вартанова, С. С. Пиркало, В. В. Різун, Г. Я. Солганик та ін.). При цьому детальніше розуміння національних особливостей безпосередньо Бразилії можна знайти в публікаціях літературознавців у галузі бразильської літератури – Жоржи Амаду, Карлуш Едуардо Новаеш, Луїш Фернандо Верісимо, Алуїзіо Азеведо та ін.

Говорячи про місце публіцистики в Латинській Америці, варто звернути увагу на те, що в зарубіжних ЗМІ склалися дві великі течії: “острівна” (Великобританія і США) і європейсько-континентальна (іспано- й португаломовна преса у тому числі). Історично ЗМІ усіх європейських країн розвивалися в подібних одна до одної традиціях персонального журналізму з його найсильнішим авторським початком і увагою до особи публіциста, проте згодом під впливом різних історичних умов усе змінилося.

Історія ЗМІ Латинської Америки цікава тим, що, переживши процес переорієнтації з традиційних центрів впливу – Іспанії і Португалії – на Північну Америку й, відповідно, впливи Америки на свою культуру загалом, журналістику зокрема, латиноамериканці зберегли “літературність” журналістики і її серйозну теоретичну базу. Багато в чому це було пов'язано із спільною мовою. Як журналістика США і Великобританії розвивалася в умовах доступності загальної англомовної культурної спадщини, так і Латинська Америка, незважаючи на потужний політико-економічний вплив США, залишилася у межах іспаномовної культури й іспаномовної теорії літератури та журналістики. Праці з історії і теорії журналістики, видані в країнах

Латинської Америки, не мають принципових відмінностей у змісті. Теорія жанрів, усталена в цих країнах, має спільну основу, а викладачі й теоретики журналістики у своїх дослідженнях з рівною частотою посиляються як на своїх співвітчизників, так і на праці колег, що говорять з ними однією мовою [1, с. 26].

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження різноманітних особливостей нині діючих принципів інформаційної бразильської публіцистики, сформованих на основі латиноамериканської моделі ЗМІ.

III. Результати

Чільне місце в літературній португальській мові (за спільністю – мови друкованих ЗМІ Бразилії) посідає тематична необмеженість газетно-публіцистичного стилю. Політика, ідеологія, міжнародні відносини, наука, мистецтво, спорт, приватне життя – все отримує відображення в газеті, все, що становить громадський інтерес [3, с. 16].

Одним з основних положень, що визначає відбір певної бразильської лексики із загальнолітературної мови, є принцип соціальної оцінності. Найбільшою мірою цьому принципу відповідає суспільно-політична лексика. Називаючи поняття і явища громадського життя, ця лексика включає й оцінку цих явищ. Такі слова, як *соціалізм*, *фашизм*, *демократія* тощо, залежно від ідеологічної позиції публіциста виражають позитивну або негативну оцінку поняття. Специфіка становлення й розвитку суспільно-політичної лексики бразильських газет полягає в тому, що вона найбільше зазнає впливу громадських груп і напрямів. У кожному подібному слові здійснюються смислові на шарування, переосмислення, пов'язані з подвійним ставленням до поняття того, що безпосередньо означає саме слово та його зміст [3, с. 22].

Лексика публіцистичного стилю бразильських газет відрізняється тематичним різноманіттям і стилістичним багатством. Тут

широко висвітлена загальноновживана, нейтральна, книжна та навіть розмовна лексика і фразеологія. Вибір словесного матеріалу визначається темою. Наприклад, при обговоренні суспільно-політичних проблем знаходять застосування такі терміни, як: *приватизація, маркетинг, менеджмент, бізнес, демократія, гласність* тощо; при вирішенні ж питань повсякденного життя – інші й не обов'язково спеціалізовані: *пенсія, зарплата, споживчий кошук, рівень життя, народжуваність* тощо.

На загальному нейтральному тлі привертають увагу, як уже зазначалося, оцінні лексичні засоби газетної публіцистики Бразилії. У їх числі можна зустріти не лише розмовно-просторічні слова й вирази, а й академічні стандарти писемності. Публіцисти дедалі часто використовують терміни в образному значенні (*епідемія базікання, вірус расизму, раунд переговорів, шах уряду, політичний фарс, пародія на демократію, фінішна пряма, хромосоми бюрократизму* тощо), що проте не виключає і їх поодинокі вживання в прямому значенні.

Газетно-публіцистичний стиль характеризує також стройова лексика. Це слова, що формують лад розмови, що беруть участь у створенні характерних газетних оборотів, газетно-публіцистичних кліше. Якщо оцінні слова пов'язані з вираженням класичного газетно-публіцистичного стилю, то стройові конструкції виконують передусім його інформативну функцію. Вони характеризуються високою частотою, регулярністю вживання. Призначення цих оборотів полягає у типізації та стандартизації газетної мови, що дає змогу легко і швидко оформити будь-яке газетне повідомлення (атмосфера відвертості – *політичний клімат/акт миролюбності*; акція світу – *поліцейська акція/інструмент світу*; курс інтеграції – *мирний курс реформ* тощо).

Загалом для публіцистичного стилю друкованих бразильських ЗМІ характерне поєднання контрастних за стилістичним забарвленням слів: у ньому використовується лексика книжна і розмовна, висока й понижена. Проте звернення до різнопланової лексики і фразеології залежить від жанру і має бути підпорядковане принципу естетичної доцільності.

Як відомо, бразильцям, через їх гіперемоційність, властиво високочастотне вживання експресивної лексики. Останнім десятиліттям різко зросло (серед усіх соціальних верств населення) використання в розмовній мові інвективних лексичних одиниць, а також численних словотворчих конструкцій, маркованих вульгарним експресивним забарвленням.

Отже, мова текстів бразильських ЗМІ відображає еволюцію мовних стандартів: відзначається зниження мовної планки. Має

місце потужний приплив розмовних засобів комунікації. Не рідке тепер вживання в бразильських ЗМІ жаргонізмів, вульгаризмів, англіцизмів [2, с. 25].

Яскраво підтвердити цю тезу та розглянути певні особливості подання газетно-публіцистичного стилю бразильських ЗМІ можна на прикладі газети "Jornal do Brasil".

За жанровою специфікою "Jornal do Brasil" тяжіє до бульварного стилю газетної публіцистики, іноді з явним відтінком "жовтизни". Відповідно і статті публіцистів газети мають яскраво виражений характер відкритості, емоційності, політичної незаангажованості й розкріпаченості [4, с. 156]. Візьмемо випуск "Jornal do Brasil" від 15 жовтня 2010 р. Подивимося на заголовок на першій шпальті: "*Це крах лівих*". Це дуже сильний, політично орієнтований заголовок проти лівих. Слова "крах" або "банкрутство" – серйозні терміни, фактично судові. У багатьох інших країнах подібний заголовок не надрукували б. Такі крикливі заголовки характеризують саме Південну Америку і Бразилію зокрема. Тому подібний заголовок суперечить основним принципам американських ЗМІ – нейтралітету, об'єктивності, розділення думки і фактів [1, с. 185].

Незвичайною особливістю публіцистичних матеріалів "Jornal do Brasil" також є певна фамільярність, з якою газета й загалом загальний бразильська преса поводить ся з державними діячами як своїми, так і іноземними. Нерідко керівників держав і міністрів називають у газеті на ім'я. Їх прізвища при цьому скорочуються. Проте для бразильського читача усі ці розмовні форми давно стали звичними, не впадають в око й не справляють враження чогось особливого.

Також не другорядною функцією публіцистичного стилю у бразильських газетах володіють заголовки статей. Їх специфічна побудова призначається різним цілям. Розглянемо деякі з них:

1. "Rádio brasileiro e os trabalhadores TV Strike" (Бразильське радіо, працівники TV страйкують).

2. "Os inovadores têm enfraquecido o Apollo. Testemunhas piada" (Новатори ослабили Аполлон. Очевидці жартують).

3. "De volta ao trabalho – para matar o Bill" (Назад, щоб працювати – щоб убити законопроект).

4. "Barulhos estranhos do ninho do prefeito do Rio de Janeiro em" (Дивні шуми з гнізда мера Ріо-де-Жанейро).

5. "Condenado à morte da menina seqüestrada ladrão para chantagear" (Ухвалений смертний вирок для крадія дівчинки, викраденої з метою шантажу).

У першому прикладі заголовок коротко передає зміст інформації. Специфічна тільки стислість – уникання дієслова, вживання

абревіатури. Ніяких попередніх знань ситуації від читача не потрібно. У другому прикладі, навпаки, читач, безумовно, знайомий із ситуацією, він чекає подробиць повернення американських астронавтів, тут і визнання досконалої величі, і відома зневажливість щодо астронавтів; і нарешті, останні слова обіцяють читачеві, що замітка містить якісь відомості, отримані від очевидців.

Третій заголовок добре запам'ятовується завдяки римі й чіткому ритму, і це важливо, оскільки стаття під ним – агітаційна. Вона закликає до боротьби проти Біля, що обмежує право страйків. Четвертий заголовок дає дуже приблизне уявлення про те, яка тема статті, утім, орієнтує читача в ставленні до описуваних фактів, їх оцінки і використовує гру слів: *estranhos do pinho* – вираз, який означає “безглузда вигадка”, а йдеться про махінації на виборах, причому один з кандидатів – мер міста Ріо-де-Жанейро. Заслуговує на увагу сатирична спрямованість заголовка, читач зацікавиться і захоче прочитати статтю. Нарешті, останній заголовок – розрахований на шанувальників сенсаційних подій. Суть справи стиснута в одне речення й передано точно, але досить загадково й примушує прочитати замітку про те, як із в'язниці злочинець-втікач викрав доньку мільйонера з метою отримати за неї викуп, дівчину врятували, а злочинця засудили. Тут бачимо дуже характерне використання атрибутивного ланцюжка, сенс якого зрозумілий тільки після прочитання матеріалу.

Говорячи про тему заголовків як про певну особливість газетних текстів Бразилії, не можна оминати увагою й назви публіцистичних статей не стільки сенсаційних, скільки таких, що іронічно розповідають, нехай навіть не про новини, а про вічні цінності. Слід зазначити, що саме такі публіцистичні статті мають у Бразилії більшу популярність, ніж стандартні кричущі факти. Назви статей: *“Nightingale do verão”* (“Пташка літа”), *“Calça e gravata”* (“Штани і краватка”), *“Jesus, e calçados”* (“Ісус і туфлі”); *“Com e sem café”* (“З кавою і без”), *“Vira – latas elefantes”* (“Слони-дворняги”), *“Sopa de Cebola”* (“Цибулевий суп”) тощо – навряд чи здатні озвучити публіцистичний сенс, проте кожна з поданих історій певним чином налаштовує читача на роздуми про вічне: рідна мова, людська порядність, бразильська культура, любов до братів наших менших тощо.

Отже, на прикладі публіцистичних матеріалів *“Jornal do Brasil”* можна побачити загальний напрям газетних текстів Бразилії, які овіяні добрим гумором і нагадують то анекдот, притчу, то новелу або есе. Такі тексти привабливі, насамперед, тим, що у надмірно політизованому світі агресивних ЗМІ, реципієнт на сторінках бразильських газет, здебільшого переконавшись у силі

благодійного сміху, може поринути у світ прочитаного один на один із собою і, безумовно, підвищити собі настрій. У цьому ще одна національна особливість публіцистики Бразилії.

IV. Висновки

Сучасна розмовна португальська мова, якою користуються у своїх матеріалах бразильські журналісти, в країнах Латинської Америки дуже різниться діалектами, вимовою, а, відповідно, методами мовного подання. Але при цьому усіх журналістів Бразилії, що пишуть, об'єднує загальноприйнята літературна мова й нормативна вимова загалом.

Проте при всій тематичній і лексичній строкатості мови бразильських газет, їх публіцистика не стає еклектичною. Єдність мови друкованих ЗМІ формується завдяки загальній установці на використання мовних засобів. Якщо художній стиль прагне виявити в слові конкретне, наочне, образне, науковий – оголити поняття, то газетно-публіцистичний бразильський стиль виділяє в слові оцінне, а саме соціально-оцінне.

Отже, мова газетної публіцистики Бразилії і преси країни загалом чуйно реагує на всі зміни, що відбуваються в житті суспільства. При цьому й саме суспільство нерідко змінюється під впливом певних інформаційних посилань преси, яскравим прикладом яких є публіцистичні колонки провідних газетних журналістів країни. І цей факт стає безперечною особливістю бразильської ЗМІ індустрії загалом.

Розглядаючи перспективи подальших досліджень у галузі бразильських ЗМІ, слід зазначити, що формати цієї преси швидко змінюються під впливом стрімкого зростання популярності нової моделі південноамериканської журналістики, а також широко відомого бразильського прориву в економіці. Крім того, стилістика бразильських газет постійно умотивовується на новий лад тенденціями на світовому ринку ЗМІ. Таким чином, ці чинники роблять питання латиноамериканської журналістики не з'ясованими до кінця, а отже, безпосередньо цікавими для наук соціальних комунікацій.

Список використаної літератури

1. Авторська колонка : збірка / В. Жежера, С. Пиркало, А. Бондар, М. Рябчик. – Київ : Нора-Друк, 2007. – 208 с.
2. Гофман И. Ю. Типология итальянских еженедельников и некоторые особенности системы еженедельной печати / И. Ю. Гофман // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 10. Журналистика. – 1998. – № 5. – С. 111.
3. Солганик Г. Я. Газетні тексти як віддзеркалення найважливіших мовних процесів в сучасному суспільстві / Г. Я. Солганик // Журналистика і культура російської мови. – 2006. – № 1. – С. 13–25.

4. Фірсова Н. М. Сучасна іспанська мова в країнах Латинської Америки : навч. посіб. / Н. М. Фірсова. – Москва : АСТ : Схід–Захід, 2007. – 352 с.
5. Офіційний сайт газети “Jornal do Brasil” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jb.com.br>.
6. Jornal do Brasil. – Rio de Janeiro, 2010. – 15 de outubro.
7. Російськомовний сайт, присвячений бразильським ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brazil.russian-club.net/smi.html>.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2014

Ковтонюк О. В. Специфика модели латиноамериканской публицистики в разножанровых системах бразильских СМИ (на примере материалов газеты “Jornal do Brasil”)

В статье исследуются принципы информационной бразильской публицистики и особенности латиноамериканской модели СМИ. Выясняются исторические истоки латиноамериканской модели прессы. На примере аутентичных текстов рассматриваются национальные особенности типологии прессы и системы жанров СМИ Бразилии.

Ключевые слова: латиноамериканские СМИ, бразильская модель прессы, стилистические особенности португальскоязычных текстов, газета “Jornal do Brasil”.

Kovtonyuk A. The Specifics of Latin-American Model of Journalism in Different Genres of Systems of Brazilian Media (for example, the Materials of the Newspaper “Jornal do Brasil”)

In this article investigated the principles of information Brazilian journalism and features latinamerican model of mass-media. In progress of work were found out historical sources of the latin american model press. National features typology of media and system of genres of brazilian media were considered in example of authentic texts.

Speaking about the place of publicism in Latin America, should pay attention to the fact that foreign media were two great currents “island” (UK and US) and European-continental (Spanish and Portuguese newspapers including). Historically, the media all European countries have evolved in similar to each other traditions of personal journalism with its strongest copyright and start focusing on individual journalist, but later under various historical conditions are changed.

History of Latin America Media is interesting because, having gone through the process of reorientation of the traditional centers of influence – Spain and Portugal – in North America and in accordance its influence American culture in general and journalism in particular, Hispanics have kept “literary” serious journalism and its theoretical basis. Much of this was due to a common language. As US and British journalism has developed in terms of the general availability of English Heritage and Latin America, despite the strong political and economic influence of the United States, remained within the Hispanic culture and Hispanic theory of literature and journalism. Works on the history and theory of journalism, published in Latin America, have fundamental differences in the content. The theory of genres adopted in these countries have a common basis, and teachers and theorists of journalism in their studies with equal frequency referred to as his countrymen, and the work of colleagues who speak the same language with them

Key words: latin american mass-media, brazilian model of press, stylistic features of portuguese texts, newspaper Jornal do Brasil.